

Předmluva

Profesor Miloš Velemínský je naším uznávaným pediatrem, nicméně knížka, kterou právě držíte v rukou, se medicíny týká jen okrajově. Zato úzce koresponduje s jeho hlubším pohledem na malé pacienty, které vnímá v kontextu jejich rodin.

Lékař citlivě reflektuje skutečnost, že se v současné době rozpadá téměř polovina manželství, nepočítaje v to rozchody nesezdaných párů. Ve své ordinaci mnohokrát zaznamenal, jak negativní vliv to má na děti a že řada jejich zdravotních potíží je psychosomatického charakteru.

S panem profesorem se známe několik let a jednu knížku jsme už v minulosti společnými silami vytvořili. Od začátku mi na něm imponovalo, že se své pacienty nesnaží pouze léčit, ale zároveň sleduje sociální a psychologické pozadí nemoci. Zajímá se o osudy dětí a jejich rodinné prostředí.

Profesor Velemínský disponuje kromě medicínské erudice mimořádnou empatií, takže se mu bez zábran svěřují děti i jejich rodiče. Radí se s ním i o věcech, které se týkají jejich osobního života, a debatují spolu o problémech určených spíš uším psychologa. Podařilo se mu tak shromáždit řadu autentických příběhů. Některé mohou čtenáři připadat úplně obyčejné. Podobné jistě znají ze svého okolí, ne-li z vlastní rodiny, a leckdy v ještě drsnějších variantách.

Do ordinace pediatra doprovázejí děti převážně matky, takže vypravěčkami jsou většinou ženy. Na příběhy navazují myšlenky pana profesora, formulované v odpovědích na otázky k tématům jednotlivých kapitol. Ty se mnohdy obsahově prolínají, a tak se téže problematiky dotykáme leckdy na více místech. V zájmu diskrétnosti a naprosté anonymity jsme změnilí jména a někdy i poupravili věk aktérů.

Veškerým textem prostupuje myšlenka, kterou lékař nepřestává zdůrazňovat – právo dítěte na šťastné dětství a oba rodiče.

Jak profesor Velemínský skromně zdůrazňuje, iniciátory této publikace byli dětský lékař MUDr. Jan Hak a Tereza Uhlířová. S jejich pomocí navázal ve svém regionu kontakty se sociálními pracovníci, policií a stejně tak s šéfy dětského centra a krizového centra. Tereza přispěla do knížky nejen svým příběhem, ale podle lékaře se skvěle osvědčila i jako oponentka a konzultantka.

Vlastně i setkání těch dvou je malým milým příběhem. Jednoho dne k němu do ordinace zamířila s devítiletým synem matka samoživitelka, která se těžce probíjí životem. V tomto případě nezůstalo jen u profesionálního vztahu lékař–rodič. Navzájem se inspirovali. Uběhly tři roky, Tereza znovu našla pevnou půdu pod nohama a na adresu profesora Velemínského přidala jedno více než výmluvné vyznání. K němu už netřeba nic dodávat:

„Bohužel teprve v dospělosti jsem potkala člověka, který se stal mým nejbližším přítelem. V mnohém mi pomohl a po řadě setkání, propovídaných hodinách mě požádal, abych se o životě svobodné matky trochu rozepsala.

Vím, že profesora Velemínského mají pacienti a jejich rodiče ctít ani ne tak za pedagogickou činnost a akademické tituly, jako za jeho člověčenství. Žádná kniha ho neučila, jak komunikovat s rodiči o těch nejcitlivějších věcech. Medicína pro něj nejsou jen léky a grafy. Výtečného lékaře a člověka z něj dělá schopnost milovat lidi, a to i v jejich nejslabších chvílích. Jsem poctěna, že mi vstoupili do života lidé jako on a jeho manželka, která je jeho andělem. Pane profesore, děkuji z celého srdce za to, že jste.“

Ivana Karásková

[2] Předčasně dospělí

Matce jsem rvala víno od pusy

Majka (32 let): Říká se, že rodinu si nevybíráme, ale já bůhvíproč začínám věřit v opak. Možná si opravdu zvolíme rodiče, než vstoupíme na tenhle svět. A někdy se ta volba nepovede.

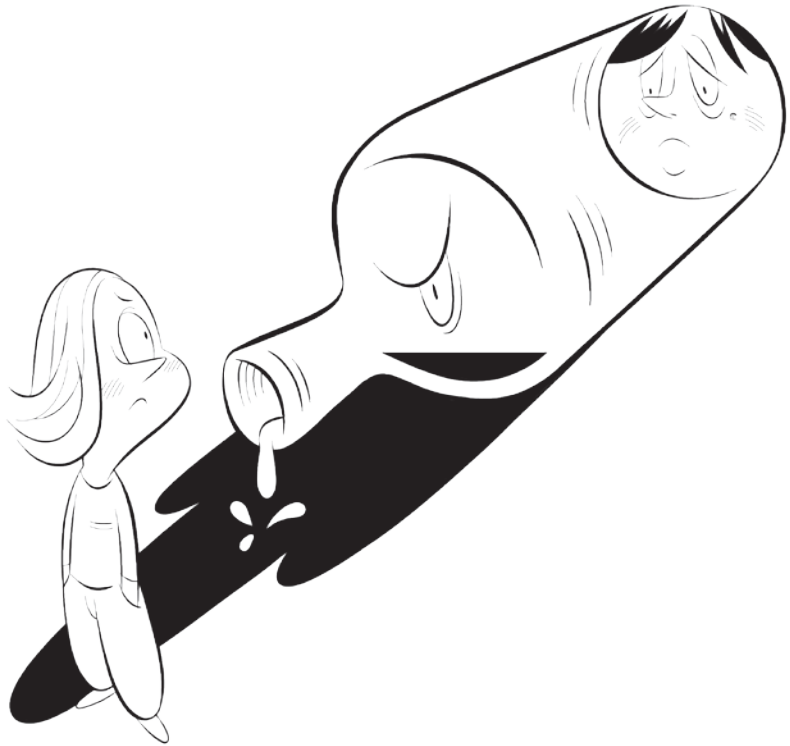
Moje rodina bohužel selhala v základech. Manželství rodičů brzy přestalo fungovat. Matka hledala útěchu v náručí milence, a když to nevyšlo, rezignovala na život. Stále častěji nacházela útěchu v alkoholu.

Pamatuji si na bouřlivé hádky rodičů za zavřenými dveřmi. Seděla jsem schoulená v posteli, objímala kolena, třásla se a přála si, aby to konečně přestalo. Bylo mi deset a cítila jsem se hrozně.

Jednou, když jsem zaslechla rány, rozběhla jsem se k mámě a hystericky křičela na tátu, ať ji nechá být. Dodnes mám ten zážitek v sobě a při jakémkoliv křiku se mi zvedne žaludek. Tehdy jsem si přála, aby máma od táty odešla. Přesvědčovala jsem ji a ubezpečovala, že chci být s ní. Marně. Neměla na to sílu.

Tenkrát to byl teprve začátek. Stávalo se, že mamka nepřišla z práce a my s bráčkou zůstali sami doma. Báli jsme se o ni a byl to nepopsatelný strach. Každých dvacet minut jsme vyběhli na balkon zjistit, jestli už nepřišla. Mobily tehdy nebyly. Táta pracoval dlouho do noci.

Mamka se propíjela do závislosti na alkoholu. Trvalo dva roky, než jsme na to s tátou přišli. Její chování se začalo měnit, večer chodila brzy spát, a když zrovna nespala, bývala agresivní. Sprostě nám nadávala a demonstrativně se před námi

pokoušela o sebevraždu. Jednou jako smyslů zbavená dokonce sekýrou demolovala byt.

Láhve od pití jsem nacházela všude po bytě. Zнала jsem všechny její skrýše a denně objevovala nové. Alkoholici jsou strašně vynalézaví.

Táta dal od problému ruce pryč. Myslím, že prostě neměl ponětí, jak to řešit. Bylo to jeho třetí manželství a už se nechtěl rozvádět. Přestal mamku sekýrovat a hleděl, aby byl co nejmiň doma. V půl osmé večer vždycky přišel domů, v televizi se podíval na zprávy a v osm šel spát, protože brzy vstával na ranní směnu. Potřebovala jsem ho jako oporu, ale on se staral jen o svůj klid. Na mámu se vykašlal. Bylo mu jedno, že se ničí. Že ničí nás.

Ve svých dvanácti jsem se stala stíhačkou, pečovatelkou a policistkou v jedné osobě. Jakmile máma přišla domů, okamžitě jsem jí z igelitek vyházela láhve vína a vylila je do dřezu. Občas se vyplatilo jít jí naproti k autobusu, abych si byla jistá, že se nenapije už po cestě. A opravdu jsem jí několikrát na ulici před lidmi rvala krabicové víno od pusy.

Táta i brácha dělali, že se jich to netýká. Babička, matka mámy, nás obvinila, že jí s ničím nepomáháme. Že za její závislost můžeme my všichni. Když mamka chytla slinu, pro svoji dávku by vraždila. V nouzi se klidně spokojila i s alpou nebo okenou. Kdykoliv jsem před ní vylévala láhev, vypadalo to, že po mně skočí a rozcupuje mě. Začala jsem se před ní zamykat. Často mlátila do dveří pokoje a prostě mi nadávala. Křičela, že bych měla umřít.

Postupně se to stalo i mým přáním. Přestala jsem jíst. Chtěla jsem se vyhladovět až k smrti. Ve čtrnácti jsem šla k lékařce kvůli absenci menstruace. Ta zavolala mámu, uložila jí, aby na mě dohlížela, jestli užívám léky. V té chvíli se ve mně probudil pud sebezáchovy. Rozhodla jsem se přežít. Máma se dušovala, že přestane pít, do léčebny ale nechtěla.

Na jeden moment nikdy nezapomenu. Bydleli jsme ve čtvrtém patře a ona dala nohu na parapet a chtěla skočit dolů. Zatáhla jsem ji zpátky a brečela. Ještě dnes mi při té vzpomínce vstoupí slzy do očí. Přála jsem si, aby přišel někdo dospělý a vyřešil to. Abych tu tíži nenesla sama. Jenže nikdo nepřicházel.

Jedné noci se mi zdálo, že mě chce máma uškrtit. Otevřela jsem oči a spatřila siluetu. Opravdu stála nade mnou s nataženou rukou ... nevím, třeba mě přišla poladit. Už jsem doma strachy nemohla spát. Moje dětství se dávno propadlo kamsi do neznáma. Rychle jsem dospěla. Bylo mi šestnáct, když jsem utekla z domova. Táta mi má dodnes za zlé, že jsem ho v tom nechala samotného.

Ještě nejmíň dalších 10 let jsem měla děsivé noční můry. Mamka pije stále. Z mého bratra vyrostl naprostý asociál, který sedí celé dny u počítače a není schopný normálního života. Žije tam s matkou dodnes. Rodiče se rozvedli, když mi bylo dvacet.

Dnes už se na ně nezlobím. Táta se k problému prostě líp postavit neuměl a mamka svoji závislost nedokázala zvládnout. Stále čekám, že jednou přijde a řekne: „Promiň, holčičko.“ Ale nejspíš se to nikdy nestane.

Falešný zájem

Anna (16 let): Moji rodiče spolu žili 15 let, ale na ty poslední roky nemám pěkné vzpomínky. Mamka tátovi vytýkala nevěry, přesto se kvůli nám dětem snažila manželství udržet. Oba si asi mysleli, že vztah zachrání dalším potomkem, a tak se deset let po mně narodil brácha.

Otec se nakonec odstěhoval. Přesto se k nám pravidelně vracel, a tak mamka pořád doufala, že zůstane. Strašně nerada vzpomínám na jejich hádky. Křičeli a šli do sebe i před námi, přitom bráchovi bylo jen pět.

Nakonec to máma vzdala a zažádala o rozvod. Tehdy doma začalo pravé peklo, protože otec to nestrávil. Začal mamku šikanovat, vytykal jí všechno možné. Soudu snášel různé důkazy, jak špatně nás vychovává a jak špatnou je matkou. Ke mně se začal chovat divně, až jsem se ho začala bát. Dokonce se pokusil o sebevraždu. Nedokázala jsem si k němu vytvořit žádný blízký vztah. A vlastně ani k matce, protože nás nechala v té atmosféře tak dlouho žít.

Domácí dusno jsem přestala zvládat. Měla jsem příšerné sny, takže se mnou mamka musela k dětskému psychologovi. Otec měl možnost se sezení zúčastnit, ale odmítl a já byla ráda. Bylo mi líp, když jsem ho neviděla. Ve škole jsem se nemohla na nic soustředit a zhoršily se mi známky.

Na svoje bezstarostné spolužáky jsem pohlížela jakoby přes sklo akvária. Přišlo mi, že o životě nic nevědí. Připadala jsem si vedle nich starší. Vlastně už dospěla, ačkoliv jsem o to nestála.

Jelikož se naši nedohodli, kdo se o nás bude starat, soud nás svěřil do péče mámy a otci stanovil výživné. Ten se s rozsudkem nechtěl smířit. Částka, kterou na nás měl platit, se mu zdála vysoká, hlavně ale chtěl, abychom žili s ním. Soudí se o nás dál a já se jen modlím, aby mu to nevyšlo. Nejradši bych se s tátou nevidala vůbec, ale jednou za dva týdny k němu musím. Stejně jako brácha. Táta na mně vidí, že s ním mám problém, přesto mě k těm návštěvám nutí. Myslím, že se tak chová natruc mamce, ne proto, že by se mnou byl rád. Mamka mi řekla, že to musím vydržet. Že se nedá nic dělat.

Pane profesore, nad prvním příběhem jen žasnu, jak daleko to zašlo. Víte, jak Majka žije dnes a zda má rodinu?

Vdala se a má tři krásné holčičky. Bohužel se jí manželství rozpadlo, bývalý manžel rodinu opustil. Pokud vím, Majka má momentálně nový, nezávazný vztah. Záporné vlastnosti své matky naštěstí nezdědila.

Na děti v podobných situacích osud nakládá víc, než jsou schopny unést. Neměli by být sociální pracovníci či učitelé k takto křiklavým případům vnímavější a zasáhnout včas?

Společně s laickou veřejností mohu mít takový pocit, ale ono to nebývá jednoduché. Mnohdy mají svázané ruce. Během rozhovorů s pracovníky, které jmenujete, jsem zjistil, že jejich jednání ovlivňuje celá řada faktorů. Především vztahy mezi rodiči, rozhodnutí soudu... Samozřejmě hodně záleží na empatii a zkušenostech těchto profesionálů.

Jak se zapíše do osudu dítěte, pokud má nefungující nebo jinak problematickou matku?

Nesmírně negativně. Moje koncepce rodičovství je založena na kultu ženy, která je pro výchovu dítěte klíčovou osobou, hlavně v prvních letech jeho života. Ne nadarmo v prenatalních poradnách uvádíme, že mléko a srdce mateřské jsou nenahraditelné. Jak už jsem zmiňoval, význam matky začíná už v průběhu těhotenství. Takzvaně nechtěné dítě se chová odlišně než dítě chtěné.